

De gijzelnemer in Ede wordt gearresteerd door de Dienst Speciale Interventie (DSI).

beeld ANP, Remko de Waal

Onderhandelen bij gijzeling: maak verbinding met dader

● Robert van der Stelt

Snipers, kogelvrije vesten en politiehonden. Surrealistische beelden zaterdagmorgen vanuit het centrum van Ede, waar een gijzeling gaande was. Dat het met een sisser afliep, is waarschijnlijk te danken aan adequate onderhandelingen, zegt Heidi Nieboer, voormalig politieonderhandelaar.

Vertel me eens, wat is er aan de hand? Met die vraag knopen veel onderhandelaars het gesprek aan met een gijzelnemer, zegt Nieboer. Dat kan via de telefoon of face to face. „Het is belangrijk om als onderhandelaar verbinding te krijgen met de dader. Dat doe je door het gedrag los te koppelen van de persoon. Je luistert naar hem

als mens, zonder een oordeel te hebben.”

Oprechte interesse is daarbij volgens Nieboer van belang. „Wat motiveert iemand om om 05.15 uur een café binnen te stappen en mensen te gijzelen? Daar zit natuurlijk een verhaal achter.” Ze trekt de vergelijking met de gijzeling in de Amsterdamse Apple Store in februari 2022. „Die man wilde destijds 200 miljoen aan crypto's hebben. Toen de onderhandelaar vroeg waarom hij dat wilde, bleek dat de man flinke schulden had.”

Oerdrang

Een onderhandelaar probeert de gijzelnemer vervolgens na te laten denken over een alternatieve oplossing voor zijn probleem, legt Nieboer uit. „De gijzelnemer in de Apple Store kreeg bijvoorbeeld hulp bij zijn schulden aangeboden.” Volgens Nieboer is het daarbij wel belangrijk om de dader een realistisch beeld te geven. „Als een gijzelnemer zegt dat hij naar huis wil, leg je uit dat dat niet zal gaan, omdat hij bij overgave gearresteerd zal worden. Ook vertel je hem dat er een grote politiemacht op de been is, die al zijn verrichtingen in

de gaten houdt.”

Dat gijzelnemers zich vervolgens overgeven, heeft volgens de expert alles te maken met de oerdrang die in ieder mens zit: leven. „Zo'n dader is vaak ongerust. Hij weet niet wat de politie zal doen. Door zich over te geven

weet hij in ieder geval dat hij zal blijven leven. Benadrukken dat hoe minder mensen hij verwondt, hoe lager zijn straf is, helpt ook.” Die levensdrang geldt overigens niet voor terroristen, benadrukt Nieboer. „Die hebben meestal een ander motief, bijvoorbeeld zoveel mogelijk slachtoffers maken.”

De kans is groot dat de gijzelnemer een verwarde man was, zegt Nieboer. „Op een gegeven moment ging er een robot met een tas naar binnen. Daar zat waarschijnlijk eten en drinken in.” Dat toont volgens haar aan dat de man niet goed voorbereid was en zijn daad waarschijnlijk in een opwelling heeft gedaan. „Een terrorist zou gezorgd hebben dat hij het dagen zou kunnen uithouden zonder hulp van buitenaf.”

Als de gijzelingsactie afgelopen is, komt het aan op afronding en evalueren. „Want dat het goed gegaan is, betekent nog niet direct dat het ook goed gedaan is”, vertelt de voormalig onderhandelaar. Sommige dingen kunnen volgens haar namelijk ook door een toevallige samenloop van omstandigheden gunstig uitpakken. „Daarom is het belangrijk om met het hele team te

bespreken wat er de volgende keer beter moet.”

Afronden deed Nieboer vaak door de gijzelnemer nog kort te ontmoeten, bijvoorbeeld op het politiebureau. „Dan gaf ik hem een hand en maakte ik een kort praatje. Op die manier toonde ik mijn respect naar de dader, maar kon ik de heftige gebeurtenis voor mezelf ook afsluiten.”

Pleasen

Voor de slachtoffers begint het dan pas, weet Mark van Dieren, directeur van React, een adviesbureau op het gebied sociale veiligheid. De organisatie traint onder meer personeel van tbs-klinieken en gevangenissen hoe om te gaan met gijzelingsacties.

Oergevoelens spelen, net als bij de gijzelnemer, ook bij de slachtoffers een grote rol, zegt de directeur van React. „De bekende reacties zijn vechten, vluchten of bevriezen. Maar pleasen komt in het geval van een gijzeling of overval ook vaak voor.”

Meewerken met de dader is volgens de expert te allen tijde altijd aan te raden. „Maar het ding met oerreacties is dat ze je verstand overnemen. Dus je hebt ze niet direct onder controle.” Sommige slachtoffers van gijzelingen wachten volgens hem dan ook instinctief hun 'kans' af om of te vechten of te vluchten. „Die reacties kunnen positieve gevolgen voor jezelf hebben, maar het kan zijn dat de groep op jouw vecht- of vluchtgedrag wordt afgerekend.”

Voor de gegijzelden komt het direct na de heftige gebeurtenis aan op verwerken. Luisteren zonder oordeel, dat is de taak die hulpverleners in die eerste uren na de gijzeling hebben, zegt Van Dieren. In de acht weken daarna wordt door middel van gesprekken in de gaten gehouden hoe het slachtoffer reageert op de gijzeling. „De ander sluit zich volledig af. Een ander wil er juist alleen maar over praten of gaat bijvoorbeeld extreem veel sporten”, somt de expert op.

Ongeveer 7 procent van de mensen die zoiets heftigs meemaakt, ontwikkelt uiteindelijk PTSS (post-traumatische stressstoornis), weet Van Dieren. „Een gijzeling is een potentieel traumatische gebeurtenis. Iemands karakter, sociaal netwerk en de mate van psychische hulp zijn uiteindelijk bepalend of het dat ook daadwerkelijk wordt.”

Rechtszaak

De verdachte wordt deze dinsdag voorgeleid bij de rechter-commissaris van de rechtbank Gelderland. Die bepaalt of de man veertien dagen langer in voorarrest blijft. De slachtoffers hebben in een verklaring laten weten dat ze hem niet kenden. Volgens bronnen van de Gelderlander heeft de verdachte psychische problemen en was hij daarvoor onder behandeling bij een kliniek voor geestelijke gezondheidszorg. Woordvoerders van de politie willen dat niet bevestigen.